

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Lausuntopyyntö 27.09.2021

VN/2245/2020

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi tekijänoikeuslain ja sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 184 §n muuttamisesta

Taustatiedot

Vastaajan rooli ja toimiala. Valitse parhaiten kuvaava

1. Tekijä tai esittävä taiteilija (ml. näitä edustavat yhdistykset ja muut organisaatiot)

- Kirjallisuus
- Musiikki
- Kuvataide, valokuva, graafinen ala tai muotoilu**
- Elokuva- ja näytelmätaide
- Ohjelmointi- tai peliala
- Muu luova ala, mikä?

1. Kysymyksiä esityksestä kokonaisuudessaan

Esityksellä pyritään modernisoimaan tekijänoikeutta ja saattamaan se paremmin vastaamaan digitaalisen ajan vaatimuksia. Onko esitys kokonaisuudessaan oikeasuuntainen?

o Ei. Perustelkaa halutessanne lyhyesti:

Hallituksen esitysluonnos ei ole kokonaisuudessaan eikä yksityiskohtien osalta oikeasuuntainen. Nyt annettu esitysluonnos ei vastaa DSM-direktiivin edellyttämiä parannuksia tekijöiden ja taiteilijoiden asemaan. Tekijät ja taiteilijat olisivat jatkossakin heikossa neuvotteluasemassa korvauksista sopiessaan ja sopimuksia tehdessään. Joiltain osin esitetyt muutokset jopa heikentäisivät nykyisiä käytäntöjä ja sitä kautta luovan alan tekijöiden ja taiteilijoiden asemaa.

Suomen Taiteilijaseura yhtyy Tekijäfoorumin lausuntoon ja vaatii luonnoksen palauttamista valmisteluun sekä sen kirjoittamista uudelleen direktiiviin kolmannen luvun osalta. Esitystä ei voi viedä nyt ehdotetussa muodossa eduskuntaan.

Esitysluonnoksen perustelut, nykytilan kuvaus ja vaikutusten arviointi ovat monin kohdin vakavalla tavalla erittäin arvoväritteiset, puutteelliset ja virheelliset. Erityisesti tekijänoikeuksia rajoittavien tai tekijöiden asemaa heikentävien muutosesitysten taustalta puuttuu osin kokonaan vaikutusarviointi suhteessa lakimuutosten kohteena oleviin tekijöihin (esimerkiksi ehdotettu 23 §:n 2 momentti teoksen satunnainen sisällyttäminen). Siltä osin, kuin direktiivin artikkelit on esitetty jätettäväksi implementoimatta, vaikutuksia ei ole arvioitu lainkaan (esimerkiksi art. 20 matalan kynnyksen riitojenratkaisumekanismi tekijöille).

Kuvataiteilijoiden tulonmuodostus on epäsäännöllistä. Suuri osa suomalaisista kuvataiteilijoista ei elätä itseään yksinomaan taiteellisella työllä. Tutkitun tiedon mukaan taiteilijat tekevät myös muuta kuin taiteellista työtä ja nostavat työttömyyskorvauksia pärjätäkseen taloudellisesti (Lähde: Kaija Rensujeff, Taiteilijan asema 2010). Esitysluonnoksen vaikutusten arvioinnissa on sivuutettu täysin taiteilijoiden nykyinen tulonmuodostus ja tekijänoikeuskorvausten merkitys taiteilijoille.

Taide on ekologisesti ja sosiaalisesti kestävä, kasvuvoimainen ja tulevaisuuteen kurkottava talouden sektori. Korkeakoulutettujen taiteilijoidemme luova osaaminen on sivistyspääomaa, joka säilyy ja luo arvoa kotimaassa. Kuvataiteilijoille sanan- ja ilmaisunvapaus on elinehto. Rajoittamalla tekijänoikeutta ja vähentämällä ammattimaisten taiteilijoiden mahdollisuuksia ansaita työllään heikennetään myös sanan- ja ilmaisunvapauden toteutumista.

Luonnos lähtee voimakkaasti teosten käyttäjien tarpeista eikä tekijöiden oikeuksista. Opetus- ja kulttuuriministeriö poikkeaa tältä osin perinteisestä tekijänoikeuden kehittämisen traditiosta. Hallituksen esityksessä 28/2004 lähdetään siitä, että tekijänoikeuslain keskeisenä tavoitteena on edistää henkistä luomistyötä sen eri muodoissa ja todetaan: “Tunnustamalla tekijöiden oikeuden määrätä teostensa hyväksikäytöstä yhteiskunta kannustaa luovaa toimintaa’ (HE 28/2004 vp, s. 7)” (Haarmann 2005, s. 9). Tämä vakiintunut lähtökohta on otettava myös nykyisen tekijänoikeuden kehittämisen lähtökohdaksi.

Luonnos on jyrkkä poikkeama pohjoismaisesta tekijänoikeuden kehittämisen yhteisestä traditiosta. Tämä käy ilmi, kun esitysluonnosta vertaa Ruotsissa annettuun hallituksen esitykseen (esimerkiksi artikla 18 oikeus asianmukaiseen ja oikeasuhtaiseen korvaukseen) tai Tanskassa jo toteutettuun direktiivin osien implementointiin (erityisesti artikla 17 eli ns. arvokuilua koskien). Pidämme erittäin huolestuttavana, että Suomessa on ilman perusteellista vaikutustenarviointia päädytty esittämään ratkaisuja, jotka poikkeavat muista pohjoismaista.

Esityksessä pyritään saavuttamaan oikeudenmukainen tasapaino tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden, sisältöteollisuuden ja muiden kaupallisten toimijoiden sekä yhteiskunnan (ml. kulttuuriperintölaitosten, oppilaitosten ja kansalaisten ja loppukäyttäjien) etujen välillä. Onko esitys kokonaisuudessaan tältä osin oikeasuuntainen?

o **Ei. Perustelkaa halutessanne lyhyesti:**

Luonnoksessa ei ole saavutettu oikeudenmukaista tasapainoa tekijöiden ja teoksia hyödyntävien tahojen neuvotteluaseman kannalta.

Direktiivin 3 luku sisältää säännöksiä, joiden tavoitteena on vahvistaa taiteilijoiden asemaa tekijänoikeuden hyödyntämistä koskevissa sopimussuhteissa (luonnos, s. 10). Kuten direktiivin johdannossa (72, 75) todetaan, tekijät ja esittävät taiteilijat ovat lisenssin myöntäessään, myös omien yritystensä välityksellä, yleensä heikommassa sopimusasemassa. Koko luvun implementointia tulisi tarkastella näistä lähtökohdista käsin, mutta näin ei luonnoksessa ole tapahtunut.

DSM-direktiivin tavoite vahvistaa tekijöiden korkeatasoista suojaa ei luonnoksessa toteudu. Sopimussuhteiden sääntelyä koskevat 18–23 artiklat on implementoitu minimitasolla, direktiivin vastaisesti tai jätetty kokonaan implementoimatta (esimerkiksi 18 artiklan oikeus asianmukaiseen ja oikeasuhtaiseen korvaukseen). Luonnos ei ole tasapainoinen eri intressiryhmien etujen yhteensovittamisessa, vaan menee huomattavasti direktiiviä pidemmälle käyttäjälähtöisessä asenteessa unohtaen tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden oikeudet edut.

Luonnos lähtee voimakkaasti käyttäjän tarpeista, ja sen tavoitteena on selkeästi ollut yksinomaan edistää teosten hyödyntämistä. Koska esitysluonnoksessa ohitetaan tekijänoikeuden perusta ja merkitys, tämän esityksen vieminen eteenpäin merkitsisi perustavaa laatua olevaa ja tekijöiden asemaa heikentävää muutosta siihen ajatteluun, jolle suomalainen tekijänoikeuslainsäädäntö on rakentunut. Tekijänoikeuden lähtökohta Suomessa, kuten myös Suomea sitovissa kansainvälisissä sopimuksissa on ollut seuraava (esim. KM 2002:5): “Tekijänoikeuslainsäädännön keskeisenä tavoitteena on edistää henkistä luomistyötä sen eri muodoissa. Tunnustamalla tekijöiden oikeuden määrätä teostensa hyväksikäytöstä yhteiskunta kannustaa luovaa toimintaa.” Tekijänoikeus edistää luovaa työtä tunnustamalla tekijälle yksinoikeuden teokseensa sekä erilaisia tekijänoikeuden lähioikeuksia. Toisaalta tekijänoikeuteen voidaan tehdä rajoituksia perustuen sivistyksellisiin ja muihin tärkeisiin etuihin. Rajoituksia tulkitaan suppeasti ja niiden täytyy täyttää tietyt ehdot (mm. direktiivin johdanto, kohta 6).

Vaikka luonnoksessa on näennäisesti tunnistettu tekijänoikeuden keskeinen kannustinmekanismi eli tekijän suojaaminen, joka on osaltaan myös omaisuuden suoja eli perusoikeuskysymys (s. 123), on tekijän suojaamisen lähtökohta sivuutettu pykäläkohtaisissa perusteluissa. Luonnoksessa tekijänoikeuslainsäädännön tavoitteeksi on virheellisesti jäänyt enää teosten saatavuuden edistäminen (luonnos s. 45). Luonnoksessa korostetaan vain teosten käytön helpottamista ja asetetaan keinotekoisesti tekijän suoja ja sananvapaus vastakkain. Riittävän vahva tekijänoikeussuoja turvaa kulttuurin autonomisuutta taloudelliselta ja poliittiselta vallalta. Esitys tulisi valmistella uudestaan ottaen tasapainoisemmin huomioon tekijöiden heikompi neuvotteluasema, tekijän omaisuudensuoja ja moraaliset oikeudet. Tekijänoikeuslaki on kuitenkin lähtökohtaisesti säädetty tekijän suojaksi.

Puuttuuko esityksestä kokonaan jotain sellaista, mistä olisi tarpeen säätää tässä yhteydessä? Mikä?

Perusteluteksti:

Suomen Taiteilijaseura yhtyy Tekijäfoorumin esittämiin kantoihin ja perusteluihin.

3. Kysymyksiä teosten käytöstä opetustoiminnassa ja tieteellisessä tutkimuksessa (TekL 14, 18, 19 a, 21, 50 c, 64 c §, DSM-direktiivin 5 artikla)

Esityksessä ehdotetaan, että teoksia saisi käyttää opetustoiminnassa ja tieteellisessä tutkimuksessa nykyistä vapaammin. Tavoitteena on, että säännökset kattaisivat

oppilastosten digitaalisen ajan tarpeita ja käytäntöjä. Mikä on kantanne ehdotettuihin ratkaisuihin?

a. Teosten käyttäminen opetustoiminnassa ja tieteellisessä tutkimuksessa (TekL 14 §:n 1 ja 4 momentti)

- Kannatamme sellaisenaan
- Kannatamme muutettuna
- Vastustamme
- Suhtaudumme neutraalisti
- Emme osaa sanoa

Perusteluteksti:

Suomen Taiteilijaseura yhtyy Kopioston esittämiin kantoihin ja perusteluihin.

b. Opetuksessa käytettävät kokoomateokset (TekL 18 §)

- Kannatamme sellaisenaan
- Kannatamme muutettuna
- Vastustamme
- Suhtaudumme neutraalisti
- Emme osaa sanoa

Perusteluteksti:

Suomen Taiteilijaseura yhtyy Kopioston esittämiin kantoihin ja perusteluihin.

c. Korvausta hallinnoiva yhteishallinnointiorganisaatio (TekL 19 a §)

- Kannatamme sellaisenaan
- Kannatamme muutettuna
- Vastustamme
- Suhtaudumme neutraalisti
- Emme osaa sanoa

Perusteluteksti:

Suomen Taiteilijaseura yhtyy Kopioston esittämiin kantoihin ja perusteluihin.

d. Julkinen esittäminen (TekL 21 §)

- Kannatamme sellaisenaan
- Kannatamme muutettuna
- Vastustamme
- Suhtaudumme neutraalisti
- Emme osaa sanoa

Perusteluteksti:

Suomen Taiteilijaseura yhtyy Kopioston esittämiin kantoihin ja perusteluihin.

e. Opetuskäyttöä koskevan rajoituksen alueellinen soveltaminen (TekL 64 c §)

- Kannatamme sellaisenaan
- Kannatamme muutettuna
- Vastustamme
- Suhtaudumme neutraalisti
- Emme osaa sanoa

Perusteluteksti:

Suomen Taiteilijaseura yhtyy Kopioston esittämiin kantoihin ja perusteluihin.

4. Kysymyksiä kulttuuriperinnön säilyttämisestä (TekL 16.1 §, 16 d ja 16 e §, DSM-direktiivin 6 artikla)

Tekijänoikeuslain 16 §:n 1 momentissa säädettäisiin yleisölle avoimen yleishyödyllisen kirjaston, arkiston tai museon oikeudesta valmistaa kappaleita omissa kokoelmissaan olevasta teoksesta kulttuuriperinnön säilyttämistä varten. Nykyistä 16 d ja 16 e §:ää muutettaisiin niin, että valtioneuvoston asetuksen sijasta arkistoja, kirjastoja ja museoita koskevien säännösten organisatorisesta soveltamisalasta säädettäisiin jatkossa tyhjentävästi 16 e §:ssä. Mikä on kantanne ehdotettuun ratkaisuun?

- Kannatamme sellaisenaan
- Kannatamme muutettuna
- Vastustamme
- Suhtaudumme neutraalisti
- Emme osaa sanoa

Perusteluteksti:

Suomen Taiteilijaseura yhtyy Kuvaston esittämiin kantoihin ja perusteluihin.

5. Kysymyksiä kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten käytöstä kulttuuriperintölaitoksissa (TekL 16 g - 16 j ja 64 d §, DSM-direktiivin 8-11 artikla)

5.1. Yleisiä kysymyksiä, jotka liittyvät kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten käyttöön kulttuuriperintölaitoksissa

a. Kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten käytöstä kulttuuriperintölaitoksissa säädettäisiin 16 g – 16 j §:ssä. Käytön piiriin voisi kuulua ainoastaan kulttuuriperintölaitosten kokoelmiin kuuluvia teoksia. Valmistelussa on lähdetty siitä, että direktiivin salliman ”kaupallisesta jakelusta poistuneen teoksen (tai teosjoukon)” käytön tavoitteena on varmistaa, että sopimuslisenssin tai tekijänoikeuden rajoituksen nojalla tapahtuvalla käytöllä ei olisi merkittäviä kielteisiä vaikutuksia teosten kaupallisiin markkinoihin. Yhdyttekö tähän käsitykseen? Jos ette, miten direktiivin käsite tulisi ymmärtää?

Perusteluteksti:

Suomen Taiteilijaseura yhtyy Kuvaston esittämiin kantoihin ja perusteluihin.

b. Ehdotetun 16 g §:n mukaan kulttuuriperintölaitoksen kokoelmissa olevan teoksen tai teosten joukon saisi sopimuslisenssin nojalla saattaa yleisön saataviin maantieteelliset rajat ylittävästi (64 d §). Yhdyttekö siihen, että on tarkoituksenmukaista, että yhteishallinnointiorganisaatio tekee arvioinnin siitä, voidaanko käyttöluva teokseen myöntää siten, ettei sillä olisi haitallista vaikutusta käyttöluvan kohteena olevan

teosjoukon kaupallisiin markkinoihin? Jos ette, kenen tulisi tehdä tämä arvio ja millä perusteilla arvio tulee tehdä?

Perusteluteksti:

Suomen Taiteilijaseura yhtyy Kuvaston esittämiin kantoihin ja perusteluihin.

c. Kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten käyttämisestä tekijänoikeuden rajoituksen nojalla eräissä tapauksissa säädettäisiin 16 h §:ssä. Pykälässä asetetaan tietyt kriteerit, joiden täytyessä teoksen voidaan katsoa poistuneen kaupallisesta jakelusta, ellei tiedossa ole, että teos on edelleen kaupallisessa jakelussa. Kriteerien tavoitteena on helpottaa sen arvioimista, milloin teoksen voidaan (yleensä) katsoa poistuneen kaupallisesta jakelusta. Onko säännöksistä apua sen arvioimisessa, millä edellytyksin teoksia saa käyttää tekijänoikeuden rajoituksen nojalla?

- Kyllä
- **Kyllä, mutta kriteereitä tulee muuttaa. Miten?**
- Ei
- Emme osaa sanoa

Suomen Taiteilijaseura katsoo, että kulttuuriperintölaitoksia koskeva kokonaisuus on ongelmallinen pyrkiessään säätelämään samoin järjestelyin keskenään hyvin erilaisia laitoksia ja teosmarkkinoita.

Nyt ehdotettu säännös ei tunnista eri alojen erityispiirteitä, eikä se ole mielekkäässä suhteessa kuvataiteen teosten markkinoihin. Ehdotettu säännös näyttäisi asettavan kuvataiteilijat eriarvoiseen asemaan riippuen siitä, millä perusteella teos on kokoelmaan päätynyt. Tältä osin yhdyimme myös Kuvaston lausuntoon.

Museoiden taidekokoelmia kartutetaan teosostojen ohella muun muassa lahjoituksin ja deponointisopimuksilla. Deponointi on erittäin yleistä. Deponoinnissa taideteos talletetaan museon kokoelmiin niin, että museo ei saa teoksen omistusoikeutta. Sen sijaan teoksen tai kokoelman käyttöoikeus siirtyy museolle, joten deponointi on eräänlainen pitkäaikainen teoslaina. Deponointisopimukseen liittyy hankintasopimuksia vastaavia ehtoja, kuten ehtoja teoksen edelleen lainausoikeudesta.

Kuvataiteen teoksen tekijänoikeudelle voi syntyä huomattavakin arvo, vaikka teoskappaletta ei olisi koskaan myyty. Syyt sille, että teos päätyy museon kokoelmaan olematta koskaan ”kaupallisella” teoskappalemarkinalla, ovat moninaisia, eivätkä välttämättä ilmennä tai seuraa teoksen tekijänoikeudellista arvoa.

Kuvataiteen kohdalla teoksen tulkitseminen kaupallisesta jakelusta poistuneeksi sen johdosta, että teosta ei ole aikaisemmin julkaistu, tai sen johdosta, että teoskappale ei ole koskaan vaihtanut omistajaa rahaa vastaan (esimerkiksi lahjoitettu tai deponoitu museoon) olisi siis räikeässä ristiriidassa sekä kuvataidekentän tosiasioiden että direktiivin tarkoituksen kanssa.

Kuvaston ja museoalan keskinäiset tekijänoikeuslain (voimassa olevan 16 d §:n) sopimuslisenssiin perustuvat taideteosten yleisölle välittämistä koskevat sopimukset kattavat museon omistamien teosten ohella museon kokoelmiin muulla perusteella, esimerkiksi deponoinnilla, päätyneet taideteokset. Tätä lähtökohtaa ei ole syytä muuttaa, eikä taiteilijoita tule taideteosten yleisölle välittämisen suhteen saattaa eriarvoiseen asemaan riippuen siitä, millä tavoin taideteos on museon kokoelmiin hankittu.

Kuvataiteen teoksille on tunnusomaista, että ne eivät koskaan poistu kaupallisen jakelun piiristä. Taidemarkkinalla ei ole sellaista tunnistettavaa mekanismia, jolla teos poistuisi kaupallisen hyödyntämisen piiristä eikä kaupallisesta jakelusta poistumiselle ole määriteltävissä yleisesti päteviä kriteerejä.

Näin ollen kaupallisesta jakelusta poistumisen käsitettä ei lähtökohtaisesti tulisi lainkaan soveltaa kuvataiteen alkuperäisteoksiin.

Eesityksen mukaisesti kulttuuriperintölaitos arvioisi sen, milloin teos on poistunut kaupallisesta jakelusta. Yllä todettuunkin viitaten on kysymyksenalaista, onko kulttuuriperintölaitoksella kaikissa tapauksissa edellytykset tehdä tämä arvio.

Sopimuslisenssin on syytä jatkossakin kattaa museoiden kokoelmissa olevat kuvataiteen alkuperäisteokset riippumatta siitä, omistaako museo teokset vai sisältyvätkö ne kokoelmaan muulla perusteella, kuten deponoinnin kautta. Ehdotamme, että tämä asia selvennetään vähintään esityksen perusteluissa.

Yllä kuvatuilla perusteilla esitämme myös, että kuvataiteen alkuperäisteokset suljetaan kaupallisesta jakelusta poistuneita teoksia koskevan rajoitussäännöksen soveltamisalan ulkopuolelle.

d. Ehdotetun 16 j §:n mukaan pääasiallinen vastuu tietojen ilmoittamisesta Euroopan immateriaalioikeusvirastoon olisi kulttuuriperintölaitoksilla. Kielto-oikeuden käyttämisestä voisi ilmoittaa myös yhteishallinnointiorganisaatio. Ehdotukseen ei sisälly säännöksiä ns. yhteispisteestä (Contact Point), joka päättäisi, mitkä organisaatiot voivat käyttää Euroopan immateriaalioikeusviraston kaupallisesta jakelusta poistuneita teoksia koskevaa tietokantaa. Tarvitaanko Suomessa tällaista yhteispistettä ja jos tarvitaan, minkä tahon tulisi hoitaa tehtävä?

Perusteluteksti:

Suomen Taiteilijaseura pitää hyvänä esitysluonnoksen lähtökohtaa, jonka mukaan vastuu tietojen ilmoittamisesta EUIPO:n tietokantaan on ensisijaisesti kulttuuriperintölaitoksilla.

5.2. Tarkemmat pykäläkohtaiset kannat TekL 16 g - 16 j sekä 64 d §:stä

Seuraavassa on mahdollista ottaa kantaa 16 g - 16 j sekä 64 d §:ään pykäläkohtaisesti. Mikä on kantanne ehdotettuun ratkaisuun? Voitte perustella kantanne vastauksenne yhteydessä.

a. Kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten käyttäminen sopimuslisenssin nojalla (TekL 16 g §)

- Kannatamme sellaisenaan
- Kannatamme muutettuna
- Vastustamme
- Suhtaudumme neutraalisti
- Emme osaa sanoa

Perusteluteksti:

Suomen Taiteilijaseura yhtyy Kuvasto ry:n esittämiin kantoihin ja perusteluihin.

b. Kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten käyttäminen rajoituksen nojalla eräissä tilanteissa (TekL 16 h)

- Kannatamme sellaisenaan
- Kannatamme sellaisenaan
- Vastustamme
- Suhtaudumme neutraalisti
- Emme osaa sanoa

Kannatamme muutettuna.

Suomen Taiteilijaseura yhtyy Kuvaston esittämiin kantoihin ja perusteluihin ja viittaamme vastauksemme kohdassa 5.1. C

Lisäksi katsomme, että ehdotettu säännös on puutteellisesti valmisteltu ja sopimaton säätelämään samoilla periaatteilla sekä julkistettuja että

julkistamattomia teoksia. Lisäksi säännös säätelisi samoilla periaatteilla hyvin eri tyyppisiä aineistoja.

Esitämme, että kuvataiteen alkuperäisteokset suljetaan kaupallisesta jakelusta poistuneita teoksia koskevan rajoitussäännöksen soveltamisalan ulkopuolelle.

Lisäksi toteamme, että ehdotettu 5 vuoden aikamäärä on aivan liian lyhyt, eikä tunnista kuvataiteen teosten käytön ja arvon ominaispiirteitä tai elinkaarta. On yleistä, että kuvataiteen teosten arvo kasvaa vuosien tai jopa vuosikymmenten kuluessa. Ehdotettu aikamäärä on ilmeisen sopimaton tilanteissa, joissa teos on julkistamaton.

c. Kielto-oikeuden käyttäminen (TekL 16 i §)

- Kannatamme sellaisenaan
- Kannatamme muutettuna
- Vastustamme
- Suhtaudumme neutraalisti
- Emme osaa sanoa

d. Kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten käyttöä koskevien tietojen rekisteröinti (TekL 16 j §)

- Kannatamme sellaisenaan
- Kannatamme muutettuna
- Vastustamme
- Suhtaudumme neutraalisti
- Emme osaa sanoa

8. Kysymyksiä tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden suojasta hyödyntämissopimuksissa (TekL 29 - 31 ja 35 - 38 §, DSM-direktiivin 18-23 artikla), kuvatalenteella esiintyvien esittävien taiteilijoiden suojan laajentamisesta (TekL 45 §), sekä valokuvaajan oikeudesta (TekL 49 a §, DSM-direktiivin 14 artikla)

8.1. Tekijän korvausoikeus ja korvausten kohtuullistaminen

Esitys sisältää muutoksia tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden aseman parantamiseksi hyödyntämissopimuksissa. DSM-direktiivin 18 artiklassa säädetään yleisestä periaatteesta, jonka mukaan tekijä tai esittävä taiteilija on oikeutettu asianmukaiseen korvaukseen teosten kaupallisesta hyödyntämisestä, ja 20 artiklassa korvausta koskevan sopimusehdon sovittelusta muuttuneista olosuhteista johtuen. Voimassa olevan tekijänoikeuslain 29 §:ssä säädetään (direktiiviä laajemmin) kohtuuttoman sopimusehdon sovittelusta, ja pykälän perusteella on mahdollista kohtuullistaa niin alun perin kohtuutonta sopimusehtoa kuin reagoida muuttuneista olosuhteista johtuvaan kohtuullistamistarpeeseen. Näin ollen ehdotetaan vain huomioon otettavien kriteerien laajentamista vastaamaan paremmin direktiivissä lueteltuja arviointikriteerejä. Mikä on kantanne ehdotettuun ratkaisuun? Voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia vastauksenne yhteydessä.

- Kannatamme sellaisenaan
- Kannatamme muutettuna
- **Vastustamme**
- Suhtaudumme neutraalisti
- Emme osaa sanoa

Perusteluteksti:

Suomen Taiteilijaseura yhtyy Tekijäfoorumin esittämiin kantoihin ja perusteluihin sekä esittää täydentävästi seuraavaa:

Kuvataiteilijan asema suomalaisessa yhteiskunnassa on heikko. Kuvataiteilijan vuosiansio on noin 60 % suomalaisen mediaanitulosta. Tulonlähteet ovat sirpaleiset koostuen taideteosten myynnistä, tekijänoikeustuloista, erilaisista esiintymispalkkioista, apurahoista, yrittäjänä saadusta tulosta, muusta ei-taiteellisesta työstä sekä sosiaaliturvasta.

Kuvataiteessa ei ole työllistäviä rakenteita, joten taiteilijat ovat lähtökohtaisesti itsensä työllistäjiä. Esitysluonnoksessa on sivuutettu täysin se tosiasia, että yksittäisen taiteilijan neuvotteluasema on äärimmäisen heikko ja taiteilijan mahdollisuus neuvotella tekijänoikeuskorvauksien kohtuullisesta tasosta on käytännössä olematon.

Tekijänoikeusjärjestelmää tulee kehittää direktiivin tarkoitus huomioiden siihen suuntaan, että taiteilijat pystyisivät elättämään itsensä tekemällään työllä. Taiteilijan neuvotteluasemaa vahvistaisi jo yksistään se, että oikeus kohtuulliseen korvaukseen säädetään laissa. Tekijänoikeuslakiin tulee lisätä uusi, asianmukaista ja oikeasuhtaista korvausta koskeva pykälä Tekijäfoorumin ehdottamalla tavalla.

8.2. Tekijän oikeus selvitykseen teosten kaupallisesta hyödyntämisestä

Ehdotetun tekijänoikeuslain 30 §:n tarkoituksena on turvata tekijälle mahdollisuus saada tietoa teoksen kaupallisesta hyödyntämisestä. Kysymys on uudesta, pakottavasta säännöksestä. Mikä on kantanne ehdotettuun ratkaisuun? Voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia vastauksenne yhteydessä.

- Kannatamme sellaisenaan
- Kannatamme muutettuna
- Vastustamme**
- Suhtaudumme neutraalisti
- Emme osaa sanoa

Perusteluteksti:

Suomen Taiteilijaseura yhtyy Tekijäfoorumin esittämiin kantoihin ja perusteluihin. Katsomme, että avoimuusvelvoitteesta tulee säätää Tekijäfoorumin ehdottamalla tavalla.

8.3. Tekijän oikeus perua oikeudenluovutus

Ehdotetussa 31 §:ssä säädettäisiin tekijän oikeudesta perua oikeudenluovutus, mikäli teosta ei ole hyödynnetty laissa säädetyssä ajassa. Kysymys on pakottavasta säännöksestä, mistä johtuen nykyiset tahdonvaltaiset, teostyyppikohtaiset säännökset poistettaisiin tekijänoikeuslaista. Ainoana poikkeuksena olisivat elokuvateoksia koskevat säännökset, jotka säilyisivät ennallaan, mutta muuttuisivat pakottaviksi. Mikä on kantanne ehdotettuun ratkaisuun? Voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia vastauksenne yhteydessä.

- Kannatamme sellaisenaan
- Kannatamme muutettuna
- Vastustamme**
- Suhtaudumme neutraalisti
- Emme osaa sanoa

Perusteluteksti:

Suomen Taiteilijaseura yhtyy Tekijäfoorumin esittämiin kantoihin ja perusteluihin. Katsomme, että peruuttamisoikeudesta tulee säätää Tekijäfoorumin ehdottamalla tavalla

8.7. Tekijänoikeuksista vapaista (public domain) teoksista otetut valokuvat (TekL 49 a §, DSM-direktiivin 14 artikla)

Valokuvaajan lähioikeutta ehdotetaan kavennettavaksi siten, että valokuva teoksesta, jonka suoja-aika on päättynyt, ei tulisi valokuvaajan lähioikeussuojan piiriin. Tavoitteena on varmistaa, että toisella suojamuodolla ei voida estää tekijänoikeudesta vapaiden (public domain) teosten käyttämistä. Mikä on kantanne ehdotettuun ratkaisuun?

- Kannatamme sellaisenaan
- Kannatamme muutettuna
- Vastustamme
- Suhtaudumme neutraalisti
- Emme osaa sanoa

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

Suomen Taiteilijaseura yhtyy Kopioston esittämiin kantoihin ja perusteluihin.

10. Kysymyksiä verkkosisällönjakopalveluiden vastuusta käyttäjien palveluun tallentamista sisällöistä (TekL 6 a luku, DSM-direktiivin 17 artikla)

10.1. Onko ratkaisussa riittävästi huomioitu eri perusoikeuksien välistä tasapainoa?

Verkkosisällönjakopalvelun tarjoajien vastuusta säädettäisiin tekijänoikeuslain uudessa 6 a luvussa. Sen mukaan verkkosisällönjakopalvelun tarjoaja olisi vastuussa tekijänoikeuden loukkauksesta, joka aiheutuu siitä, että sisällön tuottaja (direktiivissä käytetään ilmaisua ”käyttäjä”) on tallentanut palveluun aineistoa, joka loukkaa tekijänoikeutta. Palvelun tarjoaja ei kuitenkaan olisi vastuussa tekijänoikeuden loukkauksesta, jos palvelun tarjoaja on ryhtynyt asianmukaisiin ja oikeasuhtaisiin toimenpiteisiin luvan hankkimiseksi tekijältä tai estänyt tekijän tai tämän puolesta toimivan pyynnöstä pääsyn tekijänoikeutta loukkaavaan aineistoon. Direktiivin mukaisilla säännöksillä vahvistetaan tekijänoikeuden toimeenpanoa

verkkosisällönjakopalveluissa ja tekijän mahdollisuutta määrätä teoksestaan. Direktiivin vaatimusten mukaisesti säädettäisiin siitä, miten tulisi välttää sitä, että estetään pääsy tekijänoikeutta loukkaamattomaan aineistoon, sekä keinoista, joilla direktiivin vaatimusten mukaisesti parannetaan sisällön tuottajien oikeusturvaa. Direktiivin sääntely on hyvin perusoikeusherkkää ja direktiivin toimeenpanossa on otettava huomioon tekijöiden omistusoikeus, palvelun tarjoajien elinkeinovapaus ja sisällön tuottajien sananvapaus. Direktiivin toimeenpanossa on pyritty perusoikeusmyönteiseen ja eri perusoikeuksien välistä tasapainoa huomioivaan täytäntöönpanoon. Onko tässä tavoitteessa onnistuttu yleisellä tasolla? Ellei, millä perusteella katsotte, että ehdotettu sääntely on perusoikeuksien vastainen?

- Kyllä
- Ei**
- Emme osaa sanoa

Perusteluteksti:

Suomen Taiteilijaseura yhtyy Luovan työn tekijät ja yrittäjät – Lyhdyn esittämiin kantoihin ja perusteluihin.

10.2. Sananvapautta koskevien tekijänoikeuden rajoitusten vahvistaminen (uusi TekL 23 §)

Ehdotetussa uudessa 23 §:ssä säädettäisiin oikeudesta käyttää teosta toisessa teoksessa, eli tarkemmin sanottuna mahdollisuudesta käyttää teosta karikatyyrissä, parodiassa ja pastississa sekä teoksen satunnaisesta sisällyttämisestä toiseen teokseen. Mikä on kantaanne ehdotettuun ratkaisuun? Voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia vastauksenne yhteydessä.

- Vastustamme**

Perusteluteksti:

Suomen Taiteilijaseura vastustaa ehdotusta uudeksi 23 §:ksi. Ensisijaisesti Suomen Taiteilijaseura vaatii 23 §:n poistamista kokonaan. Toissijaisesti Suomen Taiteilijaseura kannattaa pykäläehdotusta siten, että pykälän 1 momentti rajataan direktiivin mukaisesti vain verkkosisällönjakopalveluissa tapahtuvaan hyödyntämiseen ja ehdotettu 23 §:n 2 momentti on poistettava ehdotuksesta. Ehdotettu 23 §:n 2 momentti (teoksen satunnainen sisällyttäminen) ei ole 17 artiklan 7 kohdan edellyttämä poikkeus.

DSM-direktiivin 17 artiklan 7 kohta ei edellytä uusien rajoitussäännösten säätämistä kansalliseen lakiin. 17 artiklan 7 kohdassa todetaan, että jäsenvaltion on varmistettava, että käyttäjät voivat käyttää lainauksia,

arvostelua, selostusta sekä teosten käyttöä parodiassa, karikatyyrissä tai pastississa ladatessaan sisällönjakopalveluihin käyttäjälähtöistä sisältöä.

Suomessa nämä on jo mahdollistettu olemassa olevilla rajoitussäännöksillä. Niin oikeuskirjallisuudessa kuin oikeuskäytännössä on todettu, että parodia on perinteisesti ollut sallittu ilman nimenomaista säännöstä (esim. Haarmann, Tekijänoikeus ja lähioikeudet 2005, s. 67) Mikäli parodiapoikkeus säädetään tekijänoikeuslakiin, tulisi säätämistarvetta näin ollen perustella yksityiskohtaisemmin.

Esitysluonnoksen perusteluissa pyritään myös laajentamaan parodiaa koskevaa rajoitusta meemeihin. Luonnoksessa ei ole kuitenkaan lainkaan käsitelty tekijänoikeuslain nykytilaa meemien osalta tai selvitetty sitä, onko tosiasiallisesti tarpeellista laajentaa rajoitus kattamaan myös meemit.

Lisäksi luonnos jättää epäselväksi, ovatko kaikki meemit parodisia ja siten sallittuja. Ehdotuksessa viitataan Euroopan parlamentin ja komission tiedotteeseen ja sen perusteella katsotaan, että meemit olisivat myös tämän rajoituksen piirissä. Rajoitussäännöksiä tulee kuitenkin aina tulkita suppeasti. Parodian käsitettä ei voida laajentaa yleisesti kattamaan kaikenlaisia meemejä. Meemin tulee olla parodialuonteinen ollakseen sallittu parodiapoikkeuksen nojalla. Euroopan unionin tuomioistuin on todennut Deckmyn-asiassa C-201/13, että parodian olennaisia tunnusmerkkejä ovat se, että siinä viitataan olemassa olevaan teokseen mutta poiketaan siitä havaittavissa olevalla tavalla, ja toisaalta se, että se on huumorin tai pilailun ilmentymä. Meemin tulee myös täyttää nämä parodian tunnusmerkit, jotta se voisi olla rajoituksen sallima. Tämä tulee selkeästi mainita myös lain perusteluissa, mikäli parodiapoikkeus säädetään.

Lain perusteluissa tulee todeta, että karikatyyrissä, parodiassa ja pastississa (ja meemeissä) tulee aina huomioida tekijän moraaliset oikeudet eri intressiryhmien oikeuksien tasapainon vuoksi sekä henkilöiden yksityisyyden ja kunnian suoja. Hyvän tavan vastaisena voidaan pitää tekijää loukkaavia tai tekijän kunniaa (respektioikeuksia) loukkaavaa parodiaa, pastissia, karikatyyriä tai meemiä. Pastissin osalta on todettava perusteluissa, että taidejäljennöksiäkään ei voida pitää hyvän tavan mukaisena pastissina.

Parodia, karikatyyri ja pastissi ovat lisäksi oikeudellisina käsitteinä rajoiltaan tulkinnanvaraisia. Lain soveltamisen ja ennakoitavuuden vuoksi kyseiset käsitteet tulisi määrittellä tarkkarajaisemmin. Määrittelyssä tulee ottaa huomioon Deckmyn-ratkaisussa asetettu lähtökohta parodiasta EU-oikeudellisena käsitteenä, jota tulee tulkita yhdenmukaisella tavalla unionin alueella.

DSM-direktiivi ja tietoyhteiskuntadirektiivi eivät edellytä 2 momenttiin ehdotettua satunnaista käyttöä koskevaa tekijänoikeuden rajoitusta säädettäväksi kansalliseen lakiin. Toisin kuin esitysluonnoksen sivun 25 viimeisessä lauseessa virheellisesti todetaan, satunnainen sisällyttäminen ei liity lainaukseen, arvosteluun ja selostukseen. DSM-direktiivin 17 artiklan 7 kohdan alakohdassa a mainitut ”lainaukset, arvostelu ja selostus”

vastaavat selvästi sitaattioikeutta, joka sisältyy jo Suomen tekijänoikeuslakiin (22 § ja 25 §). Tämän lisäksi tähän direktiivin kohtaan liittyviä rajoitussäännöksiä ovat myös tekijänoikeuslain nykyiset 23 §, 25 b § ja 25 c §. Uutta rajoitussäännöstä ei ole tarpeen säätää. Vastoin esitysluonnoksen sivulla 16 esitettyä tulkintaa, ei rajoitussäännöksiä tule tulkita laajentavasti. Tämä on myös direktiivien rajoitusten ja poikkeusten tulkintaperiaate. Ehdotettu 23 § 2 momentti ei sisälly lainkaan direktiivin 17 artiklan 7 kohdan a eikä b alakohtiin.

Ehdotetun 23 §:n 2 momentin perustelut ovat poikkeuksellisen suppeat. Perusteluissa on lähinnä viitattu edellä mainittuun virheelliseen tulkintaan DSM-direktiivin 17 artiklan 7 kohdan alakohdasta a. Myös 2 momenttia koskeva vaikutusarviointi on jäänyt puutteelliseksi. Luonnoksen sivulla 34 todetaan, että ehdotuksen mukaiset rajoitukset perustuvat tietoyhteiskuntadirektiivin 5 artiklan mukaiseen listaan tekijänoikeuden rajoituksista, jotka jäsenvaltiot voivat ottaa käyttöön, ja ehdotus olisi tällä perusteella EU-oikeuden mukainen. Luonnoksen sivulla 43 on epämääräisesti ja ilman perusteita todettu, että ”tekijänoikeuden rajoituksella voidaan - - arvioida olevan myönteisiä vaikutuksia luovan toiminnan edellytyksiin.”

Sitä, onko kyseiselle valinnaiselle rajoitukselle todellista säätämistarvetta, ei kuitenkaan arvioida. Perusteluissa ei ole käsitelty ehdotetun 2 momentin suhdetta esimerkiksi tekijänoikeuslain muuntelua tai muuttamista koskevaan 4 §:än tai arvioitu sitä, miksi muut tekijänoikeuslain jo sisältämät tekijänoikeuden rajoitukset kuten sitaattioikeus eivät ole riittäviä ehdotuksen tarkoitukseen.

Satunnaista ja osittaista käyttöä tai toisarvoista merkitystä ei ole käsitteinä lainkaan määritelty. Havainnollistukseksi teoksen satunnaisesta sisällyttämisestä on ainoastaan nostettu yksittäinen esimerkkutilanne eläinvideon kuvaamisesta (s. 83), joka ei lähtökohtaisesti ylittäisi teoskynnystä. Kyseisen esimerkin perusteella on mahdoton tulkita, milloin käyttö olisi oikeutettua rajoituksen nojalla.

On äärimmäisen huolestuttavaa, että esitysluonnoksessa on arvioitu sananvapautta yksinomaan sisällön tuottajien näkökulmasta (s. 50) sivuuttaen pääosin se, että sananvapaus on itse asiassa ydinarvo myös tekijöille ja esittäville taiteilijoille. Taide on sananvapauden ytimessä, ja taiteessa myös koetellaan sananvapauden rajoja. Vaikka sananvapaus on tärkeä perusoikeus, tulee rajoituksia säädettäessä ja niitä tulkittaessa huomioida kolmen kohdan testi sekä myös tekijöiden oikeudet perusoikeudet. Myös taiteen vapaus on perustuslaissa erikseen turvattu.

Tekijänoikeuden rajoitusten tulee täyttää kolmen kohdan testi. Ehdotettuun 23 §:n 2 momenttiin nähden kolmen kohdan testin mukaista arviointia ei ole kuitenkaan tehty ja pidämme esitysluonnosta tältä osin täysin puutteellisena.

Suomen Taiteilijaseura esittää, että ehdotettu 23 § 2 momentti tulee poistaa. Jos säännöstä jostain syystä ei poistettaisi, tulee esitöissä

huomioida kolmen testi, arvioida uuden rajoituksen taloudelliset vaikutukset erityisesti digitaalisessa ympäristössä ja selkeästi todeta, että teoksen satunnaista sisällyttämistä ei ole teoksen hyödyntäminen omassa teoksessa tai luomisessa taikka teoksen käyttö välillisessä ansiotarkoituksessa. Perusteluissa sivulla 83 tulee myös selvittää, että ehdotettu 23 §:n 2 momentti ei sisälly DSM-direktiivin 17 artiklan 7 kohtaan.

Luonnoksen sivulla 83 viitataan lisäksi virheellisesti nykyisen lain 25 §:n 2 momentin sisältöön. Kyseinen säännös koskee taideteosten (ei teosten) sisällyttämistä valokuvaan, elokuvaan tai televisio-ohjelmaan, jos toisintamisella on toisarvoinen merkitys.

Luonnoksen sivulla 137 on todettu, että ”ehdotettu 23 § liittyy lähemmin taiteellisen vapauden ja sananvapauden toteutumiseen. Tekijänoikeuden tarkoituksena ei ole estää uuden luomista, vaan edistää uuden luomista. Tästä syystä tekijän yksinoikeuden ei tule olla sisällöllisesti niin laaja, että se rajoittaa uuden luomista”. Tekijänoikeus ei perinteisesti suojaa ideaa vaan ainoastaan muotoa ja jo tällä hetkellä tekijänoikeuslaki kannustaa inspiroitumaan ja luomaan uutta ideoiden pohjalta. Teoksen tekijällä on kuitenkin niin DSM-direktiivin 3 luvun kuin tietoyhteiskuntadirektiivin johdanto-osan nojalla oikeus korvaukseen teoksen käytöstä.

Käyttöoikeuden laajentaminen kyseisellä rajoituksella estäisi tekijöiden oikeuden tekijänoikeuskorvauksiin. Tekijän näkökulmasta on kohtuutonta suppein perusteluin ja puutteellisin vaikutusarvioinnein säätää uusi rajoitus, jonka nojalla teoksia saa hyödyntää maksamatta niistä korvausta. Tekijänoikeuslain keskeisenä tavoitteena on kuitenkin hallituksen esityksen 28/2004 mukaan edistää henkistä luomistyötä sen eri muodoissa. Samalla hallituksen esityksessä on tunnustettu tekijänoikeuden taloudellinen hyöty. Taloudellinen näkökulma kannustaa uuden luomiseen turvaamalla tekijälle tuloja tekemästään tuotteesta.

10.3. Pykäläkohtaiset huomiot uudesta 6a luvusta

a. TekL 55 a §:ssä säädettäisiin verkkosisällönjakopalvelun tarjoajan vastuusta. Mikä on kantanne ehdotettuun ratkaisuun?

- Kannatamme sellaisenaan
- Kannatamme muutettuna
- Vastustamme**
- Suhtaudumme neutraalisti
- Emme osaa sanoa

Perusteluteksti:

Suomen Taiteilijaseura yhtyy Luovan työn tekijät ja yrittäjät – Lyhdyn esittämiin kantoihin ja perusteluihin.

b. Ehdotetussa 55 b §:ssä säädettäisiin verkkosisällönjakopalvelun tarjoajan tiedonantovelvoitteesta. Mikä on kantanne ehdotettuun ratkaisuun?

- Kannatamme sellaisenaan
- Kannatamme muutettuna**
- Vastustamme
- Suhtaudumme neutraalisti
- Emme osaa sanoa

Perusteluteksti:

Suomen Taiteilijaseura yhtyy Luovan työn tekijät ja yrittäjät – Lyhdyn esittämiin kantoihin ja perusteluihin.

c. Ehdotetussa 55 c §:ssä säädettäisiin verkkosisällönjakopalvelun tarjoajan velvollisuudesta estää yleisön pääsy aineistoon. Mikä on kantanne ehdotettuun ratkaisuun?

- Kannatamme sellaisenaan
- Kannatamme muutettuna
- Vastustamme**
- Suhtaudumme neutraalisti
- Emme osaa sanoa

Perusteluteksti:

Suomen Taiteilijaseura yhtyy Luovan työn tekijät ja yrittäjät – Lyhdyn esittämiin kantoihin ja perusteluihin.

d. Ehdotetussa 55 d §:ssä säädettäisiin kiellosta esittää perusteettomia poistovaatimuksia. Mikä on kantanne ehdotettuun ratkaisuun?

- Kannatamme sellaisenaan

- Kannatamme muutettuna
- Vastustamme**
- Suhtaudumme neutraalisti
- Emme osaa sanoa

Perusteluteksti:

Suomen Taiteilijaseura yhtyy Luovan työn tekijät ja yrittäjät – Lyhdyn esittämiin kantoihin ja perusteluihin

e. Ehdotetussa 55 e §:ssä säädettäisiin sisällön tuottajalle annettavasta ilmoituksesta. Mikä on kantanne ehdotettuun ratkaisuun?

- Kannatamme sellaisenaan
- Kannatamme muutettuna
- Vastustamme**
- Suhtaudumme neutraalisti
- Emme osaa sanoa

Perusteluteksti:

Suomen Taiteilijaseura yhtyy Luovan työn tekijät ja yrittäjät – Lyhdyn esittämiin kantoihin ja perusteluihin.

f. Ehdotetussa 55 f §:ssä säädettäisiin verkkosisällönjakopalvelun tarjoajan velvollisuudesta tarjota keinoja erimielisyyksien selvittelyyn palvelussa. Mikä on kantanne ehdotettuun ratkaisuun?

- Kannatamme sellaisenaan
- Kannatamme muutettuna
- Vastustamme**
- Suhtaudumme neutraalisti
- Emme osaa sanoa

Perusteluteksti:

Suomen Taiteilijaseura yhtyy Luovan työn tekijät ja yrittäjät – Lyhdyn esittämiin kantoihin ja perusteluihin.

g. Ehdotetussa 55 g §:ssä säädettäisiin palauttamispyynnöstä. Mikä on kantanne ehdotettuun ratkaisuun?

- Kannatamme sellaisenaan
- Kannatamme muutettuna
- Vastustamme
- Suhtaudumme neutraalisti
- Emme osaa sanoa

Perusteluteksti:

Suomen Taiteilijaseura yhtyy Luovan työn tekijät ja yrittäjät – Lyhdyn esittämiin kantoihin ja perusteluihin.

h. Ehdotetussa 55 h §:ssä säädettäisiin tekijänoikeusriitalautakunnasta. Mikä on kantanne ehdotettuun ratkaisuun? Voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia vastauksenne yhteydessä.

- Kannatamme sellaisenaan
- Kannatamme muutettuna
- Vastustamme
- Suhtaudumme neutraalisti
- Emme osaa sanoa

Perusteluteksti:

Suomen Taiteilijaseura yhtyy Luovan työn tekijät ja yrittäjät – Lyhdyn esittämiin kantoihin ja perusteluihin.

i. Ehdotetussa 55 i §:ssä säädettäisiin asian käsittelystä tekijänoikeusriitalautakunnassa. Mikä on kantanne ehdotettuun ratkaisuun?

- Kannatamme sellaisenaan
- Kannatamme muutettuna

- Vastustamme**
- Suhtaudumme neutraalisti
- Emme osaa sanoa

Perusteluteksti:

Suomen Taiteilijaseura yhtyy Luovan työn tekijät ja yrittäjät – Lyhdyn esittämiin kantoihin ja perusteluihin.

j. Ehdotetussa 55 j §:ssä säädettäisiin tekijänoikeusriitalautakunnan ratkaisujen julkisuudesta. Mikä on kantanne ehdotettuun ratkaisuun?

- Kannatamme sellaisenaan
- Kannatamme muutettuna
- Vastustamme
- Suhtaudumme neutraalisti

- Emme osaa sanoa**

Perusteluteksti:

Suomen Taiteilijaseura yhtyy Luovan työn tekijät ja yrittäjät – Lyhdyn esittämiin kantoihin ja perusteluihin.

k. Ehdotetussa 55 k §:ssä säädettäisiin hyvityksestä ja vahingonkorvauksesta. Mikä on kantanne ehdotettuun ratkaisuun?

- Kannatamme sellaisenaan
- Kannatamme muutettuna
- Vastustamme**
- Suhtaudumme neutraalisti
- Emme osaa sanoa

Perusteluteksti:

Suomen Taiteilijaseura yhtyy Luovan työn tekijät ja yrittäjät – Lyhdyn esittämiin kantoihin ja perusteluihin.

I. Ehdotetussa 55 l §:ssä säädettäisiin hyvityksestä ja vahingonkorvauksesta. Mikä on kantanne ehdotettuun ratkaisuun?

- Kannatamme sellaisenaan
- Kannatamme muutettuna**
- Vastustamme
- Suhtaudumme neutraalisti
- Emme osaa sanoa

Perusteluteksti:

Suomen Taiteilijaseura yhtyy Luovan työn tekijät ja yrittäjät – Lyhdyn esittämiin kantoihin ja perusteluihin.

m. Ehdotetussa 55 m §:ssä säädettäisiin riitojen käsittelyä koskevista sopimusehdoista. Mikä on kantanne ehdotettuun ratkaisuun?

- Kannatamme sellaisenaan
- Kannatamme muutettuna
- Vastustamme
- Suhtaudumme neutraalisti**
- Emme osaa sanoa

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

Suomen Taiteilijaseura yhtyy Luovan työn tekijät ja yrittäjät – Lyhdyn esittämiin kantoihin ja perusteluihin.

11. Kysymyksiä DSM-direktiivin säännöksistä, joista ei ehdoteta uutta sääntelyä

11.3. Vaihtoehtoinen riitojenratkaisumenettely (DSM-direktiivin 21 artikla

DSM-direktiivin vaihtoehtoista riitojenratkaisumenettelyä koskevan 21 artiklan osalta ei ehdoteta muutoksia voimassaolevaan tekijänoikeussäätelyyn. Valmistelussa on katsottu, että nykyinen lainsäädäntö ei aseta esteitä vapaaehtoisten vaihtoehtoisten riidanratkaisumenetelmien käytölle ja sille, että tekijä tai esittävä taiteilija voisi valtuuttaa esimerkiksi tekijöitä tai esittäviä taiteilijoita edustavan organisaation toimimaan puolestaan myös vapaaehtoisessa vaihtoehtoisessa riidanratkaisussa, kuten välimiesmenettelyssä tai sovittelussa. Yhdyttekö tähän näkemykseen? Jos ette, miksi?

Perusteluteksti:

Suomen Taiteilijaseura ei yhdy yllä esitettyyn näkemykseen.

Suomen Taiteilijaseura yhtyy Tekijäfoorumin esittämiin kantoihin ja perusteluihin, muistuttaen lisäksi siitä lähtökohdasta, että lain säännökset, joiden noudattamista ei tosiasiallisesti voida varmistaa, eivät tarjoa tekijöille oikeussuojaa. Tekijäfoorumin lausunnossaan esittämien perustelujen, yhdenvertaisen kohtelun ja oikeasuhtaisen tasapainon säilyttämiseksi on siten välttämätöntä perustaa tekijöille ja esittäville taiteilijoille suositusluonteisia lausuntoja antava Opetus- ja kulttuuriministeriön alainen lautakunta, joka huomioi kuluriskin.

Lautakunta käsittelee tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden riidat, jotka koskevat direktiivin 19 artiklan mukaista avoimuusvelvoitetta ja 20 artiklan mukaista sopimuksen kohtuullistamismekanismia. Lautakunnassa sovittelu tapahtuisi lautakunnan puheenjohtajan johdolla. Mikäli sovintoa ei saataisi aikaan, asia siirtyisi koko lautakunnan käsiteltäväksi. Lautakunnan kokoonpanossa olisi riidan osapuolia edustavat tahot sekä yksi riippumaton asiantuntija. Lautakunnan antamien lausuntojen tulisi olla julkisia edistämällä hyvien käytäntöjen muodostumista koko taide- ja kulttuurikentälle.

12. Kysymyksiä esityksen vaikutuksista

12.1. Kuvailu tekijänoikeusjärjestelmän yleisestä merkityksestä

Esityksen vaikutusarvioinnissa (luku 4.2.) on kuvailtu tekijänoikeusjärjestelmän merkitystä yleisesti. Kuvailuun ei ole lisätty sellaista taustatietoa, joka ilmenee jo HE-luonnoksen 1 ja 2 luvusta, joissa kuvaillaan direktiivien sisältöä ja kansallista sääntelytarvetta. Kuvailuun on sisällytetty tekijänoikeusjärjestelmän kansantaloudellista merkitystä, tekijänoikeuden merkitystä luovien alojen ammattilaisten ja luovien alojen yritysten kannalta, sekä laajemmin osana yhteiskunnan tiedonvälitystä ja innovaatioiden edistämistä. Onko kuvailussa virheitä tai puutteita? Onko sitä tarpeen täydentää, ja jos on, miten?

Kuvailussa on virheitä ja puutteita:

Esitys on kirjoitettu taloudellisten ja käyttäjälähtöisten arvojen valossa siten, että se muuttaa tekijänoikeusajattelua ja tekijänoikeuden periaatteita aikaisemmasta. Esityksessä irtaannutaan pohjoismaisesta

lainsäädäntöperinteestä ja eurooppalaisesta author's rights -ajattelusta. Vaikutusarvioinnissa on annettu ensisijainen painoarvo taloudelliselle intressille sekä teosten hyödyntämiselle. Esityksessä todetaan (s. 45), että tekijänoikeuslainsäädännön perimmäinen yhteiskunnallinen tarkoitus on edistää teosten saatavuutta. Tekijänoikeuslaki on kuitenkin säädetty ensisijaisesti luovan työn tekijöiden suojaksi. Suojaa ei ole sidottu taloudelliseen arvoon. Tekijänoikeuden syntymisen ainut kriteeri on teoskynnyksen ylittyminen. WIPO:n mukaan tekijänoikeuslain tarkoitus on lain tasolla varmistaa tekijöille oikeus heidän teoksiinsa ja luoda tasapainoinen suhde näiden oikeuksien ja yleisen edun välille. Lisäksi lailla edistetään luovuutta ja sitä kautta taloudellista ja sosiaalista kehitystä. "Tekijänoikeuden historia osoittaa tekijänoikeuslainsäädännön yhdeksi tärkeimmistä tavoitteista kirjallisuuden ja taiteen edistämisen. Vaikka lainsäädännölliset ratkaisut eri maissa poikkeavatkin toisistaan, tämä tavoite on ainakin ollut tekijänoikeusnormistolle yhteinen." (Haarmann 2005, s. 9)

Tekijänoikeusjärjestelmän merkitystä tulisi arvioida ensisijaisesti luovien tekijöiden näkökulmasta, mikä on tekijänoikeuslainsäädännön primääri tehtävä. Tekijänoikeuksilla varmistetaan luovan työn persoonallisuus- ja oikeudellinen suoja, luovan työn jatkuvuus sekä tekijöiden mahdollisuus tulla työllään toimeen. Vaikutustenarvioinnissa ei ole otettu huomioon tekijän näkökulmaa riittävällä tavalla.

Direktiivin tarkoitus ja sen asettamat vaatimukset tekijöiden suojasta eivät toteudu esityksen sisällössä. Esitykseen ei ole sisällytetty punnintaa siitä, mitä näiden tekijöiden asemaa parantavien normien säätämättä jättämisestä seuraa eli sitä, minkälainen vaikutus on esimerkiksi kohtuullisen korvauksen periaatteen ulosjättämisellä laista.

12.2. Ehdotusten vaikutukset asiaryhmittäin

Esityksen vaikutusarvioinnissa on kuvailtu esityksen eri pääasiallisten osa-alueiden arvioituja vaikutuksia. Huomatkaa, että esityksen vaikutukset perusoikeuksiin on kuvailtu HE-luonnoksen 12 luvussa ja siihen voi ottaa kantaa seuraavan kysymyksen yhteydessä.

a. Tekijänoikeuden rajoituksia ja sopimuslisenssiä koskevat ehdotukset. Onko kuvailussa virheitä tai puutteita? Onko sitä tarpeen täydentää, ja jos on, miten?

Suomen Taiteilijaseura yhtyy Kopioston esittämiin kantoihin ja perusteluihin.

b. Sopimusehtojen sääntelyyn (tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden asema sopimussuhteissa) liittyvien muutosten vaikutukset. Onko kuvailussa virheitä tai puutteita? Onko sitä tarpeen täydentää, ja jos on, miten?

Kuvailussa on merkittäviä virheitä ja puutteita. Suomen Taiteilijaseura yhtyy Tekijäfoorumin esittämiin kantoihin ja perusteluihin.

d. Verkkosisällönjakopalvelun tarjoajan vastuuta koskevan sääntelyn vaikutukset. Onko kuvailussa virheitä tai puutteita? Onko sitä tarpeen täydentää, ja jos on, miten?

Kuvailussa on merkittäviä virheitä ja puutteita. Suomen Taiteilijaseura yhtyy Luovan työn tekijät ja yrittäjät – Lyhdyn esittämiin kantoihin ja perusteluihin.

13. Kysymyksiä perusoikeusarvioinnista

HE-luonnoksen 12 luvussa esitystä arvioidaan perusoikeuksien toteutumisen ja lainsäätämisenjärjestyksen kannalta. Onko analyysissä puutteita, esimerkiksi puuttuuko sellaista perustuslakivaliokunnan tai EU-tuomioistuimen ratkaisukäytäntöä, joka olisi asian arvioimisessa tarpeen ottaa huomioon? Jos puuttuu, mitä tulisi lisätä?

Analyysissä on merkittäviä puutteita. Tekijänoikeuslaissa on kyse tekijän omaisuudensuojasta ja tekijän moraalista oikeuksista. Tekijän omaisuudensuojan rajoittamista yleisön sananvapauden nojalla ei ole riittävästi arvioitu perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten kautta. Tekijän omaisuudensuojaa on käsitelty kaiken kaikkiaan suppeasti.

Tekijöiden aseman heikentämistä perustellaan toistuvasti sananvapaudella. Vaikka myös sosiaalinen media ja muu viihteellinen ilmaisu ovat sananvapauden piirissä, on sananvapauden ytimessä tärkeistä yhteiskunnallisista aiheista käytävä keskustelu. Ammattimainen vapaa taide ja on demokratian perusedellytyksiä, mutta taiteen tekeminen vaatii taloudellisia resursseja. Tämä näkökulma on esityksessä unohdettu. Tarjoamalla suojaa teosten muiden taholta tapahtuvaa hyödyntämistä vastaan tekijänoikeus myös suojaa sananvapautta antamalla taloudellisen kannustimen ammattimaisen taiteen tekemiselle. On tärkeää muistaa, että tekijänoikeus ei suojaa tietoa tai ideoita, ainoastaan tekijän persoonallista ilmaisua. Teosten siteeraaminen on sallittua hyvän tavan mukaisesti.

Haarmann kirjoittaa YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen 27 artiklasta seuraavasti:

“Artiklasta käyvät ilmi ne ainakin näennäisesti toisilleen vastakkaiset intressit, jotka tekijänoikeuslainsäätäjän on sovittava yhteen. Toisaalta on otettava huomioon kansalaisten yhteiset intressit eli ennen muuta vapaan tiedonvälityksen vaatimukset ja tehtävä halukkaille mahdolliseksi nauttia tieteen ja taiteen saavutuksista. Toisaalta taas on huolehdittava tekijöiden aineellisten ja moraalisten etujen suojaamisesta. Näillä vastakkaisilla vaatimuksilla on kuitenkin myös yhteinen tavoite, joka on juuri se, joka edellä on nähty kaikkien erilaisten tekijänoikeuslainsäädäntöjen tärkeimmäksi päämääräksi: kumpainenkin pyrkii edistämään tieteen ja taiteen kehitystä ja niiden saavutusten levittämistä.” (Haarmann 2005, s. 11)

14. Muut yksityiskohdat, joista haluatte lausua

Onko esityksessä muita yksityiskohtia, joita haluatte kommentoida, kuten siirtymäsäännökset, lakien voimaantulo, lain seuranta ja toimeenpano tai jotain muuta vastaavaa?

Suomen Taiteilijaseura katsoo, että lain merkittävien vaikutusten arvioimiseksi uudelleen valmisteltu hallituksen esitys pitää saattaa lainsäädännön arviointineuvoston käsiteltäväksi.

Yhteenveto keskeisistä huomioista

Tässä voitte halutessanne esittää lyhyen yhteenvedon lausuntonne keskeisistä huomioista ja kannanotoista.

Suomen Taiteilijaseura on kuvataiteen vaikuttaja- ja asiantuntijajärjestö, joka edustaa yli 3 000 ammattitaiteilijaa. Seuran muodostavat keskeiset kuvataidealan taiteilijajärjestöt. Edistämme kuvataiteilijoiden asemaa ja työskentelyedellytyksiä sekä vahvistamme kuvataiteen merkitystä yhteiskunnassa.

Jäsenjärjestömme Muu ry, Suomen Kuvanveistäjäliitto, Suomen Kuvataidejärjestöjen liitto, Suomen Taidegraafikot, Taidemaalari liitto ja Valokuvataiteilijoiden liitto yhtyvät Suomen Taiteilijaseuran lausuntoon.

Suomen Taiteilijaseura katsoo, ettei hallituksen esitysluonnos vastaa DSM-direktiivin edellyttämiä parannuksia tekijöiden ja taiteilijoiden asemaan. Direktiivin mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että tekijöillä ja esittävillä taiteilijoilla on oikeus saada asianmukainen korvaus teostensa ja esitystensä käytöstä. EU-direktiiveissä asetetut tavoitteet ovat jäsenmaita sitovia.

Esityksen perusteella tekijät ja taiteilijat olisivat kuitenkin jatkossakin heikossa neuvotteluasemassa korvauksista sopiessaan ja sopimuksia tehdessään. Joiltain osin esitetyt muutokset jopa heikentäisivät nykyisiä käytäntöjä ja sitä kautta luovan alan tekijöiden ja taiteilijoiden asemaa.

Esitysluonnoksen perustelut ovat monin kohdin erittäin puutteelliset ja arvoväritteiset. Esitettyjen muutosten vaikutukset käsitellään pintapuolisesti. Erityisesti tekijänoikeuksia rajoittavien tai tekijöiden asemaa heikentävien muutosesitysten taustalta puuttuu osin kokonaan vaikutusarviointi suhteessa lakimuutosten kohteena oleviin tekijöihin. Siltä osin, kuin direktiivin artiklat on esitetty jätettäväksi implementoimatta, vaikutuksia ei ole arvioitu lainkaan. Esitystä ei voi viedä nyt ehdotetussa muodossa eduskuntaan.

Esitys on jyrkkä poikkeama pohjoismaisesta tekijänoikeuden kehittämisen yhteisestä traditiosta. Tämä käy ilmi, kun esitysluonnosta vertaa Ruotsissa annettuun hallituksen esitykseen tai Tanskassa jo toteutettuun direktiivin osien implementointiin (erityisesti artikla 17 eli ns. arvokuilua koskien). Pidämme erittäin huolestuttavana, että Suomessa on ilman perusteellista vaikutustenarviointia päädytty esittämään ratkaisuja, jotka poikkeavat muista pohjoismaista.

Koska esitysluonnoksessa ohitetaan tekijänoikeuden perusta ja merkitys, tämän esityksen vieminen eteenpäin merkitsisi perustavaa laatua olevaa ja tekijöiden

asemaa heikentävää muutosta siihen ajatteluun, jolle suomalainen tekijänoikeuslainsäädäntö on rakentunut.

Esitysluonnoksessa on näennäisesti tunnistettu tekijänoikeuden keskeinen kannustinmekanismi eli tekijän suojaaminen, joka on osaltaan myös omaisuuden suoja eli perusoikeuskysymys. Tästä huolimatta tekijän suojaamisen lähtökohta on sivuutettu pykäläkohtaisissa perusteluissa. Esitysluonnoksessa tekijänoikeuslainsäädännön tavoitteeksi on virheellisesti jäänyt enää teosten saatavuuden edistäminen. Luonnoksessa korostetaan vain teosten käytön helpottamista ja asetetaan keinotekoisesti tekijän suoja ja sananvapaus vastakkain. On äärimmäisen huolestuttavaa, että esitysluonnoksessa on arvioitu sananvapautta yksinomaan sisällön tuottajien näkökulmasta (s. 50) sivuuttaen pääosin se, että sananvapaus on itse asiassa ydinarvo myös tekijöille ja esittäville taiteilijoille. Taide on sananvapauden ytimessä, ja taiteessa myös koetellaan sananvapauden rajoja. Riittävän vahva tekijänoikeussuoja turvaa kulttuurin autonomisuutta taloudelliselta ja poliittiselta vallalta.

Esitysluonnos tulee näin ollen palauttaa uudelleen valmisteltavaksi. Suomen Taiteilijaseura vetoaa, että tekijänoikeuslain muutosta Suomessa ei saatettaisi voimaan kiireellä ainoastaan siitä syystä, että implementointi on alkuperäisestä aikataulusta viivästynyt, sillä Suomi ei ole merkittävästi jäljessä muiden EU-maiden aikataulusta. Merkittävää heikennystä tekijöiden asemaan ja muutosta pitkään pohjoismaiseen perinteeseen tekijän oikeuksien kunnioittamisen ensisijaisuudesta ei pidä tehdä kiireeseen vedoten, vaan esityksen puutteet on korjattava.

Tekijänoikeuslaki on lähtökohtaisesti säädetty tekijän suojaksi, joten valmistelussa on otettava tasapainoisemmin huomioon tekijöiden heikompi neuvotteluasema, tekijän omaisuudensuoja ja moraaliset oikeudet.

Koska esitysluonnos sisältää merkittäviä muutosehdotuksia, on uudelleen valmisteltu esitys saatettava lainsäädännön arviointineuvoston käsiteltäväksi.